

---Det talte ord gælder---

Åbningstale til Inatsisartut

Ærede formand for Inatsisartut. Ærede medlemmer af Inatsisartut og Naalakkersuisut. Ærede grønlandere.

I dag åbner vi et nyt år i Inatsisartut.

Her i salen, hvor meninger brydes, bekræftes vores demokrati hver eneste dag og viser sin værdi. Det er her, hvor ord bliver til beslutninger og hvor ansvar ikke kan gemmes væk.

Demokrati er mere end et kryds i et valglokale. Demokrati er mere end stemmesedler, partier og taler. Demokrati er den aftale mellem mennesker om, at magt skal kunne udfordres, at beslutninger skal kunne diskuteres, og at et land skal styres med respekt for befolkningen. Det skal vi være stolte af. Det skal vi passe på. Og det skal vi aldrig tage for givet.

Det er ikke alle steder i verden, at mennesker har den frihed. Det er ikke alle steder, at man kan rejse sig og sige sin mening uden frygt og tale myndighederne imod. Det er ikke alle steder, at man kan organisere sig, stille op til valg, kritisere regeringen og kræve forandring uden frygt. Det kan vi i vores land.

Det forpligter os. Det forpligter Naalakkersuisut. Det forpligter Inatsisartut. Det forpligter hver eneste af os, der har fået befolkningens tillid.

Vi kommer til at have forskellige holdninger og være uenige. En folkevalgt forsamling uden forskellige holdninger og uenigheder diskuteres er ikke et levende demokrati. Men uenighed må aldrig blive en undskyldning for stilstand. Uenighed må aldrig blive vigtigere end landet. Uenighed må aldrig gøre os så små eller så stædige, at vi glemmer den store opgave, vi er sat i verden for at løse. Vi skal sammen udvikle vores land og søge fælles løsninger til gavn for samfundet.

Vi er valgt for at tjene befolkningen. Derfor rækker Naalakkersuisut hånden frem ved begyndelsen af dette Inatsisartut år. Ikke med krav om enighed om alt. Ikke med en forventning om, at alle skal mene det samme. Men med et oprigtigt ønske om samarbejde, hvor vi tør lytte, tør forhandle og tør finde løsninger, der kan holde længere end én valgperiode.

For vores land har ikke brug for politik, der kun holder til næste pressemøde eller det næste opslag på Facebook. Vores land har brug for beslutninger, der holder til næste generation.

Frihed kræver ansvar

Når vi taler om udviklingen af vores land og fremtiden for os allesammen, så er vi nødt til at begynde med at stille os selv et grundlæggende spørgsmål.

Hvad er det for et land, vi vil give videre?

Naalakkersuisuts svar er klart. Vi vil fortsat bygge et frit land og udvikle et trygt land. Et land, hvor mennesker får mulighed for at tage ansvar for deres eget liv, og hvor fællesskabet står klar, når livet bliver for tungt at bære alene.

Frihed uden ansvar bliver egoisme. Ansvar uden frihed bliver kontrol. Men når frihed og ansvar følges ad, kan et samfund løfte sig.

Vi vil have et land, hvor det kan betale sig at arbejde. Hvor det kan betale sig at uddanne sig. Hvor det kan betale sig at starte en virksomhed, tage en chance, ansætte en medarbejder, købe en båd, åbne en butik, bygge et værksted eller udvikle en idé.

Vi vil have et land, hvor flere kan forsørge sig selv og alle har mulighed for at bidrage til fællesskabet. Ikke fordi menneskers værdi måles i lønsedler. Men fordi arbejde giver mere end indkomst. Arbejde giver værdighed. Det giver rytme i hverdagen. Det giver noget at stå op til. Det giver børn rollemodeller. Det giver fællesskabet styrke.

Men vi vil også have et land, hvor ingen lades alene.

Den, der bliver syg, skal mødes af hjælp. Den, der mister fodfæstet, skal mødes af en hånd. Det barn, der vokser op i utryghed, skal mødes af voksne, der handler. Den ældre, der har båret vores samfund gennem et langt liv, skal mødes med respekt. Og mennesker med handicap skal ikke presses ud i kanten af fællesskabet, men have reelle muligheder for at deltage.

Et stærkt samfund skabes ved at give mennesker frihed, stille tydelige krav og sikre hjælp til dem, der reelt har brug for den. Det er den linje, Naalakkersuisut vil arbejde efter.

Vi skal turde at drømme

Vi skal have store ambitioner. Vi skal ikke nøjes med at administrere knaphed. Vi skal skabe muligheder. Vi skal ikke kun tale om, hvad der mangler. Vi skal tale om, hvad vi har. Vi skal også tale om, hvad der kan bygges. Vi skal ikke fokusere på, hvad samfundet kan give den enkelte. Vi skal også spørge, hvordan den enkelte kan blive stærkere, friere og mere i stand til at forme sit eget liv.

Uddannelse er nøglen til meget af dette. Derfor skal folkeskolen styrkes og tilrettes. I Naalakkersuisut har vi en klar forventning om, at vores forslag om markante ændringer i loven om folkeskolen bliver vedtaget i løbet af denne samling. En af de ting, som vi har store forventninger til er, at vi har modet til at sige, at læring ikke alene kan foregå bag et bord med en bog. Nogle børn lærer bedst med hovedet. Nogle lærer bedst med hænderne. De fleste lærer bedst, når de bliver set som de mennesker, vi er og har muligheden for at udnytte de evner vi har.

Det gælder vejen i uddannelsessystemet. Vi skal have respekt for de bogligt stærke. Vi skal have respekt for de praktisk stærke. Den ene uddannelse er ikke finere end den anden. Længden og indhold af uddannelsen er ikke afgørende. Det afgørende er, at den enkelte udfolder sine evner. Alle bidrag tæller.

Naalakkersuisut ønsker brede politiske forlig. Ikke fordi vi ikke selv tør stå på mål for vores politik, men fordi vores land har brug for stabilitet.

Når vi reformerer pensionssystemet, boligområdet og uddannelsessystemet, skal borgerne kunne regne med, at reglerne ikke bliver ændret efter næste valg. Når vi udvikler sundhedsvæsenet, skal medarbejdere og patienter kunne se en retning, der holder. Når vi skaber bedre rammer for erhvervslivet, skal investorer og lokale virksomheder kunne planlægge fremad. Når vi styrker folkeskolen, skal lærere, elever og forældre mærke ro nok til, at de tror på visionen.

Politiske forlig er ikke et tegn på svaghed. De er et tegn på modenhed. Men samarbejde må ikke blive en sovepude. Det må ikke blive en undskyldning for at tale alt i stykker. Vi skal kunne indgå kompromiser, men vi skal også kunne træffe beslutninger. For udfordringerne venter ikke på os.

Leveomkostningerne er stigende. Mange familier mærker det hver eneste dag, når der bliver puttet dagligvarer i indkøbsvognen.

Vi kan ikke styre verdensmarkedet. Vi kan ikke styre krigen i Ukraine. Vi kan ikke styre urolighederne mellem USA, Israel og Iran. Vi kan ikke bestemme priserne på udenlandske fødevarer. Men vi kan tage ansvar for det, vi kan gøre.

Derfor vil Naalakkersuisut arbejde for tiltage målrettet dem, der har mindst. Pensionister. Lavtlønnede. Børnefamilier. Dem, som har sværest ved at få pengene til at række. Et engangsbeløb løser ikke alt. Det er ikke en varig reform. Det gør ikke maden billigere i sig selv. Men det kan give en konkret hjælp her og nu.

Vi skal holde fast i det langsigtede. Den bedste hjælp mod høje leveomkostninger er ikke kun midlertidige indsatser. Det er flere uddannede i arbejde. Stærkere konkurrence. Bedre infrastruktur. Mere effektiv offentlig administration. Og en økonomi, hvor familier får bedre mulighed for at beholde mere af deres egen indkomst. Hjælp her og nu må og skal gå hånd i hånd med reformer for fremtiden.

Derfor skal erhvervslivet have bedre rammer. Små virksomheder skal ikke mødes af unødige forhindringer. Iværksættere skal ikke drukne i papir, før deres idé kan realiseres. Store investeringer skal behandles seriøst, gennemsigtigt og med respekt for landets interesser. Og lokale virksomheder skal have bedre muligheder for at byde ind, når der bygges, udvikles og skabes aktivitet langs kysten.

Vi skal tjene flere penge som land. Det er der ingen vej udenom. Velfærd betales ikke af gode intentioner.

Sundhedsvæsen, skoler, ældrepleje, børn, infrastruktur og tryghed kræver en økonomi, der kan bære det. Derfor er vækst ikke et fremmedord. Vækst er forudsætningen for frihed. Vækst er forudsætningen for velfærd. Vækst er forudsætningen for mere selvbestemmelse.

Et sundhedsvæsen der griber mennesker

Ingen vælger selv at blive syg. Man kan leve fornuftigt. Man skal tage ansvar. Man kan spise sundt, bevæge sig og passe på sig selv. Men sygdom kan alligevel ramme. Når det sker, skal samfundet være klar med hjælp.

Sundhedsvæsenet er presset. Det ved vi. Rekruttering er vanskelig. Medarbejderne løber stærkt og ventetiderne er for lange. Og alt for mange patienter oplever usikkerhed, når de har mest brug for klarhed. Det skal vi tale ærligt om.

Vi har dygtige og engagerede medarbejdere i sundhedsvæsenet. De fortjener tak. Men de fortjener også bedre rammer. For man kan ikke bygge et stærkt sundhedsvæsen alene på medarbejdernes samvittighed. Man kan ikke blive ved med at bede de samme mennesker om at løbe hurtigere, hvis systemet omkring dem halter bagefter.

Derfor arbejder Naalakkersuisut for et udvidet sundhedsforlig. Vi skal styrke rekruttering og fastholdelse. Vi skal skabe bedre karriereveje. Vi skal bruge digitale løsninger klogt, særligt i bygder og yderdistrikter. Vi skal arbejde mere systematisk med kræftområdet og sikre hurtig udredning og behandling. Vi skal tage psykisk sygdom lige så alvorligt som fysisk sygdom. Og vi skal gøre sundhedsvæsenet mere menneskeligt i mødet med patienten. Et godt sundhedsvæsen handler ikke kun om behandling. Det handler også om tryghed. Tryghed for patienten. Tryghed for familien. Tryghed for medarbejderne. Tryghed for hele samfundet.

Vores børn er vores ansvar

Tryghed kommer ikke kun fra politi, love og myndigheder. Tryghed begynder i hverdagen.

Den begynder i hjemmet. I skolen. På arbejdspladsen. I foreningen. På havnen. I butikken. I sportshallen. I måden vi taler til hinanden på. I måden vi tager ansvar for vores børn, vores ældre, vores naboer og os selv.

Et trygt samfund kræver personligt ansvar. Det betyder, at vi hver især har et ansvar for at bidrage, når vi kan. At møde op. At passe vores arbejde. At tage en uddannelse. At hjælpe vores børn i skole. At sige fra over for vold, misbrug og svigt. At tage ansvar for vores helbred, vores økonomi og vores fællesskab.

Men et trygt samfund kræver også samfundsmæssigt ansvar. Det betyder, at vi ikke overlader mennesker til sig selv, når de reelt ikke kan klare sig selv. Det betyder, at vi hjælper den syge. At vi beskytter barnet. At vi støtter den ældre. At vi giver mennesker med handicap mulighed for at leve værdigt. At vi skaber ordentlige boliger. At vi sikrer adgang til uddannelse og arbejde.

Personligt ansvar og fælles ansvar er ikke hinandens modsætninger. De er hinandens forudsætninger. Hvis det offentlige overtager alt ansvar, mister mennesket kraften til at forme sit eget liv. Hvis fællesskabet trækker sig helt væk, efterlades de svageste alene.

Naalakkersuisut vil have et samfund, hvor mennesker får frihed til at lykkes. Hvor man skal føle at det er en pligt til at bidrage. Og ikke mindst et samfund, hvor man kan få hjælp, når det er nødvendigt.

Det er et samfund med hjertet på rette sted.

Der er et område, hvor vi som samfund er nødt til at se os selv i øjnene. Det gælder børn, der bliver anbragt uden for hjemmet. Barnet er forældrenes ansvar, men det er samtidig vores fælles ansvar at skabe rammerne for en tryk opvækst.

Hver gang et barn må fjernes fra sit hjem, er det en alvorlig beslutning. Nogle gange er det nødvendigt. Barnets tarv skal altid komme først. Et barn skal ikke blive i et hjem, hvor der er vold, overgreb, alvorligt misbrug eller omsorgssvigt. Det skal siges klart. Men det skal også siges klart, at antallet af anbringelser herhjemme er alt for højt.

Det er et stort samfundsproblem. En anbringelse har høje menneskelige og økonomiske omkostninger. Det ved alle, der arbejder med børn- og unge og kommunal økonomi. Ingen kommune ønsker flere anbringelser. Tværtimod. Det handler også om økonomi, men hensynet til økonomi er bare ikke det vigtigste i sådan en situation. Det vigtigste er barnet.

Et barn skal have tryghed. Et barn skal have kærlighed og omsorg. Et barn skal have forældre, der står op om morgenen og tager ansvar. Et barn skal kunne gå i skole uden frygt for næste lønudbetaling eller weekend. Et barn skal kunne sove om natten uden uro i kroppen.

Vi er derfor nødt til at hanke op i os selv.

Det betyder ikke, at vi skal pege fingre af forældre, der har det svært. Mange familier kæmper med problemer, der er tunge. Misbrug, vold, psykisk mistrivsel, fattigdom, traumer og ensomhed kan ødelægge et hjem indefra, hvis vi ikke griber ind i tide. Derfor skal hjælpen komme tidligere. Kommuner, sundhedsvæsen, daginstitutioner og skoler skal arbejde bedre sammen om at hjælpe og styrke forældrene så vi sikrer trygge rammer for hele familien.

Men der er også et personligt ansvar.

Man kan ikke tale om frihed uden at tale om ansvar for sine børn. Man kan ikke kræve rettigheder som forælder uden at tage pligterne over for barnet alvorligt. Og man kan ikke forvente, at samfundet reparerer alt det,

voksne ødelægger, hvis vi ikke selv tør sige sandheden højt og kræve at der tages et ansvar.

Børnene tilhører ikke systemet. Børnene tilhører ikke en sagsmappe. Børnene er levende mennesker med hjerter, håb og fremtid.

Den indsats skal starte i hjemmet. Og ansvaret for indsatsen ligger først og fremmest hos forældrene.

Vores plads i verden

Verden omkring os er blevet mere usikker. Det mærker vi også herhjemme.

Vi står fortsat i en uløst konflikt med USA. En arbejdsgruppe er i gang. Dialogen fortsætter. Det er godt. Dialog er nødvendig. Men dialog kræver gensidig respekt og jeg forventer at vi gennem åben dialog finder en fælles løsning.

Grønland tilhører det grønlandske folk. Vores fremtid besluttet herhjemme. Af os.

Vi er åbne for samarbejde, handel og investeringer gennem dialog og ikke gennem konflikt. Men vores land er ikke til salg, ikke til udlån og ikke til politiske eksperimenter i andre landes magtkampe.

Derfor skal vi også være ærlige om noget andet.

I en tid, hvor vores land er genstand for international interesse, så må folkevalgte og politiske miljøer tænke sig lidt ekstra om. Det er ikke altid uskyldigt, at have samtaler og tro at det ikke vil blive misbrugt imod os. I en usikker verden er det nødvendigt at tænke over, hvad vi siger til andre og til, hvem vi fortæller til.

Det er heller ikke uskyldigt, når privatpersoner lader sig bruge i iscenesættelser, hvor vores land bliver skåret ud som en kage prydet med det amerikanske flag.

Det er uværdigt. Det er uansvarligt. Og det skaber utryghed.

Ingen bør gøre sig selv til statister for kræfter, der taler om vores land som noget, de kan tage.

Det her handler ikke om partipolitisk drilleri. Det handler om landets sikkerhed. Det handler om befolkningens tryghed. Det handler om, hvorvidt vi taler med en samlet grønlandsk stemme, når presset udefra vokser.

Naalakkersuisuts linje er klar. Vi søger dialog med USA. Men dialog skal ske gennem de rette kanaler og med respekt for os, der bor her og ikke gennem enkeltpersoner, der udgiver sig for at tale på vegne af flertallet i vores land.

Ingen lande ønsker at stå alene i den verden, vi nu ser. Heller ikke os. Derfor skal vi bygge fundamentet stærkere. Med Danmark. Med Norden. Med EU. Med Canada. Med NATO. Med USA, , og med alle partnere, der anerkender og bekender sig til respekten for landes integritet, internationale konventioner og menneskerettigheder. Vi skal ikke bare være på menuen. Vi skal sidde med ved bordet.

Vores udenrigspolitik skal være rolig. Den skal være værdig. Og den skal være fast.

Naalakkersuisut har for nylig indgået en fornyet samarbejdsaftale med EU. Aftalen er mere omfattende og strategisk end de aftaler vi hidtil har haft med EU. Den nye aftale indeholder flere væsentlige områder, der skal medvirke til udviklingen af vores land. Vi kommer til at samarbejde om sikring af energiforsyning, uddannelse, boligforsyning, miljø og ikke mindst erhvervsudvikling.

Vi søger ikke medlemskab hos EU, men vi søger bredest muligt samarbejde med EU. Vores samarbejde baserer sig på vores selvbestemmelsesret og gensidig respekt. Samarbejdet skal sikre udviklingen af vores samfund på vores behov og ønsker.

Året der kommer

Det kommende år skal ikke være et år med store ord uden handling. Befolkningen har ret til at forvente retning. Inatsisartut har ret til at forvente forslag. Og Naalakkersuisut har pligt til at levere.

Derfor vil vi pege på tre overordnede løfter for det kommende år.

For det første vil Naalakkersuisut sikre, at det bliver ført en ansvarlig økonomisk politik.

Vi vil passe på økonomien, fordi økonomisk ansvarlighed er at drive omsorg for dem, der kommer efter os. Derfor har vi igangsat arbejdet med en pensionsreform vil i det kommende år sætte gang i en erhvervsskattereform.

For det andet vil Naalakkersuisut styrke de nære velfærdsområder, hvor borgerne mærker samfundet mest direkte.

Sundhedsvæsenet skal løftes. Børn og familier skal mødes tidligere, så færre børn ender i anbringelser. Daginstitutioner, skoler og uddannelser skal styrkes, så flere børn og unge får en reel chance for at lykkes. Det handler ikke om systemer for systemernes skyld. Det handler om mennesker.

Vi arbejder derfor med et udvidet sundhedsforlig, der tager udgangspunkt i vores geografi, kultur og kompetencer. Vi fortsætter arbejdet med en boligreform, der skal nedbringe vedligeholdelsesefterslæbet samt sikre moderne boliger. En reform, der skal sikre at familier med lav eller mellemindkomster sikres boliger, de kan betale. Vi igangsætter arbejdet med forenkling og tilpasning af reglerne for hjælp til børn og unge, således sagsbehandlingen bliver nemmere og hurtigere med fokus på tidlig indsats i hjemmet for hele familien med

barnet i centrum.

Det bliver ikke let. Vi står ikke i en situation, hvor vi kan uddele gaver og hvor alle bliver lykkelige. Men vi vil gøre vores absolut bedste for at sikre, at tingene bliver gjort blidt, respektfuldt og ansvarligt.

For det tredje vil Naalakkersuisut styrke vores handlekraft i verden og skabe bedre rammer for udvikling herhjemme.

Vi vil arbejde for mere selvbestemmelse i et tempo, hvor befolkningen kan følge med, og hvor økonomien kan bære det. Vi vil styrke samarbejdet med partnere, der respekterer os. Vi vil tiltrække investeringer, udvikle erhvervslivet og sikre, at Grønland er åben for muligheder og for dem, der ønsker et reelt og ligeværdigt samarbejde. Til gengæld er Grønland lukket for dem, der ikke respekterer vores folk.

Det er ikke små opgaver. Men det er nødvendige opgaver. Og vi vil hellere stå her og sige sandheden om svære reformer end at love lette løsninger, der ikke findes.

Sammen om det næste skridt

Vi begynder det ny Inatsisartut år i en alvorlig tid.

Men alvor er ikke det samme som afmagt.

Vi har muligheder. Vi har dygtige mennesker. Vi har naturressourcer. Vi har et stærkt demokrati. Vi har et folk, der er vant til at klare sig under vanskelige vilkår. Og vi har en generation af dygtige unge, som skal mærke, at fremtiden ikke er noget, der sker for dem, men noget de kan være med til at forme.

Derfor er Naalakkersuisuts budskab i dag enkelt.

Vi skal tage ansvar. Ansvar for friheden. Ansvar for børnene. Ansvar for økonomien. Ansvar for vores plads i verden. Ansvar for hinanden.

Ikke fordi det er let. Men fordi det er rigtigt.

Naalakkersuisut ønsker et godt samarbejde med Inatsisartut. Vi ønsker skarpe debatter. Vi ønsker ærlige uenigheder. Vi ønsker brede aftaler, hvor det er muligt. Og vi ønsker beslutninger, der bringer landet fremad.

Lad os vise befolkningen, at politik kan være mere end konflikt. Lad os vise, at demokrati ikke kun er retten til at være uenig, men også evnen til at tage ansvar sammen. Lad os bygge et Grønland, hvor friheden vokser, hvor ansvaret bæres, hvor trygheden mærkes, og hvor fremtiden bliver formet.

Det skylder vi dem, der byggede landet før os. Det skylder vi dem, der lever i landet nu. Og først og fremmest skylder vi det til de børn, der en dag skal overtage det hele efter os.

Tak for ordet.